

აზროვნების პარადიგმა მხატვრულ თეოლოგიაში

„ჭეშმარიტად გეუბნებით თქვენ, თუ არ მოიქცევით და არ იქნებით როგორც ბავშვები, ვერ შეხვალთ სასუფეველში... და ვინც მიიღებს ერთ ამნაირ ბავშვს ჩემი სახელით, მე მღებულობს“ (მათე, 18. 3-5).

„მე მეშინია დიდებს არ დავემსგავსო...“
(ანტუან დე სენტ-ეგზიუპერი „პატარა უფლისწული“).

აზროვნების ისტორიაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ბავშვის მხატვრულ-თეოლოგიური პარადიგმა. თუ ბავშვივით არ იაზროვნებ და არ მოიქცევი, ვერ შეხვალ სასუფეველში – ამას ამბობს მაცხოვარი.

ბავშვის მოტივი უღერს პირველადი თუ საწყისური ბერძნული აზროვნების (ე. წ. წინარესოკრატესული ფილოსოფიის) წიაღშიც. ჰერაკლიტე ეფესელზე მოგვიანო გადმოცემა გვეუბნება, რომ ყოფიერებასა და ჭეშმარიტებას ბავშვის თამაშს უახლოვებდა ელინთა ეს უდიდესი ფილოსოფოსი. მას ასე ესმოდა დასაბამისიერი „ცეცხლი“ – სიკვდილ-სიცოცხლის ძირეული თამაში, მარადქმნადი ხდომილება, „რომელიც „კანონზომიერად ენთება და ქრება“. თამაშისებური კანონზომიერების ფუნდამენტურობა ანათესავებდა აზროვნების სტიქიონს (ლოგოსს), ჭეშმარიტებას და ბავშვს. უღრმესი ჰერაკლიტიზმი, ჰერაკლიტესისებური აზრთაწყობის გამომამულავნებელი ცნობილი ამბავი, შემოგვინახა ფილოსოფიის ისტორიამ: ჰერაკლიტემ მიატოვა ყველა სერიოზული საქმიანობა და არტემიდეს ტაძრისაკენ წავიდა ბავშვებთან კენჭაობის სათამაშოდ. როცა ბრძენის საქციელით გაკვირვებული ეფესოს მოქალაქენი გარს შემოერტყნენ უჩვეულო საქმიანობით გართულ ფილოსოფოსს, მათ ასე მიმართ ჰერაკლიტემ: „რას მომშტერებიხართ ბრიყვებო! იქნებ არა სჯობს ეს ვაკეთო, ვიდრე თქვენსავით პოლისის საქმეებს გადავეგო“ [5. 48]. დიდი მოაზროვნე ბავშვურ თამაშს თამაშობს არტემიდეს ტაძრის წმინდა შემოგარენში. ბავშვებთან თამაში უჩვეულოსთან, სამყაროს დიად დასაბამთან სიახლოვეს მოასწავებს. რა საერთო აქვს ძველი ელინური აზროვნების ამ ცნობილ ფიგურას ქრისტეს მიერ ჩვენთვის გაცხადებულ ჭეშმარიტებასთან: ვინც ბავშვს მიიღებს, მე მღებულობს. რას ნიშნავს ეს? რა უპირატესობა აქვს ბავშვის აზროვნების წესს ზრდასრულის აზროვნების წესთან შედარებით?

ამ კითხვაზე პასუხის გაცემისათვის ზღვა ლიტერატურა არსებობს თეოლოგია-სა და ფილოსოფიაში, ასევე უსასრულოდ ბევრი არტეფაქტია შექმნილი ხელოვნებაში. ტერმინი „მხატვრული თეოლოგია“ ისეთივე პირობითი ტერმინია, როგორც „ქრისტიანული ხელოვნება“. ამგვარი ხელოვნების მიზანია შექმნას მხატვრული სახეები, რომელშიც პირდაპირი თუ არაპირდაპირი გზით მოხდება წმინდას ფენომენის მხატვრული გამოსახვა, გამომჟღავნება, აღსრულება საკრალურის გამომხატველობა [1. 187]. ცნობილია, რომ სწორედ ეს იყო შუა საუკუნეების ხელოვნებისა

და საერთოდ აზროვნების მთავარი მოტივი. გონების მოქცევის, გაქრისტიანების მასშტაბური გამოცდილებაა ნეტარი ავგუსტინეს „აღსარებანი“.

ეს მოტივი იმემკვიდრევა რენესანსულმა ხელოვნებამაც. მთელი ეპოქა სწორედ ამ იმემკვიდრეობის მოდერნიზებას წარმოებს. ამგვარი მოდერნიზება გაგრძელდა ახალი და უახლესი ეპოქების მხატვრულ შემოქმედებაშიც. მხატვრული თეოლოგიის კლასიკურ ქმნილებებად ითვლება დანტეს „ღვთაებრივი კომედია“, რენესანსული ხელოვნების ბიბლიური ვარიაციები, მიგელ დე სერვანტესის „დონ კიხოტი“, თეოდორ დოსტოევსკის და ფრიდრიჰ ნიცშეს მხატვრულ-ფილოსოფიური და მხატვრულ-თეოლოგიური მედიტაციები და კონცენტ-პერსონაჟები; თ. მანის, ჰ. ჰესეს, ბორხესის, ეგზიუპერის, ჰაიდეგერის და „საუკუნის ყველაზე უფრო გავლენიანი“ მოაზროვნების ქმნილებები; ანტიპოზიტივისტური თუ ანტიტექნოკრატიული მოტივები თანამედროვე პოეზიაში, მუსიკაში, ფერწერაში, არქიტექტურაში, კინემატოგრაფიაში.

ცხადია, ერთ სტატიაში მსჯელობის საგანი ვერ გახდება უსასრულოდ დიდი მოცულობის აზროვნებითი გამოცდილება. მხოლოდ ერთ პარადიგმაზე გვინდა შევაჩეროთ ყურადღება. ქრისტიანული ხელოვნების (და აზროვნების) მთავარი სიმბოლო ხდება ღვთისმშობელი ჩვილი ან ყრმა იესოთი. ეს არის მთავარი მხატვრული იდეა – პარადიგმა და კონცეპტ-პერსონაჟი; დედა-შვილური სიყვარული, როგორც სიყვარულის რელიგიის იდეალი [3. 57]. უანგარო და წმინდაა დედის სიყვარული ჩვილისადმი. ასევე ის არის ერთი ადამიანის მიერ მეორე ადამიანისადმი შეწირვის, ყველაფრის გაცემის, მიძღვნის მიმართება, რომელიც სანაცვლოდ არაფერს არ მოითხოვს. მეორე მხრივ, უბიწო, წრფელი მიამიტობით აღსავსე ჩვილი, რომელიც დედას მინდობილია უზრუნველად და იმედით. სამყაროს ფუნდამენტური ჰარმონიის და სიკეთის სასუფევლის იმედია გამოხატული ამ მხატვრულ-თეოლოგიური პარადიგმაში. აქ თითქოს იგულისხმება, რომ სამყარო, რომელშიც ჩვილმა შემოაბიჯა, ისეთივე უდარდელი, უბოროტო, უცოდველი უნდა იყოს, როგორიც თვითონაა. წმინდას, ღვთაებრივის ვლენის ყველაზე პირდაპირი და ადექვატური ფორმა ხდება ბავშვი.

ქრისტიანულმა ხელოვნებამ არსებითად აღმოაჩინა ახალი ადამიანი ჩვილის სახით. ქრისტიანულმა რელიგიამ ბიძგი მისცა ამ ახალ აღმოჩენას და აზროვნების იმ პარადიგმას, რომლის გამოხატულებაც ყრმა იესო. ანტიკურობაში გაბატონებული ტრადიცია დასაშვებად თვლიდა ბავშვთა სელექციას. ცნობილია, მაგალითად, პლატონის „სახელმწიფოში“, როგორ მსჯელობენ ახალშობილებზე, როგორც მცენარეებზე და ცხოველებზე. თითქოს ბავშვი ჩვეულებრივი ნივთია, რომელიც იმის მიხედვით ფასდება, თუ რამდენად გამოადგება სახელმწიფოს. ბავშვი დახასიათებულია, როგორც ბოროტი მიდრეკილებების მქონე არსება; ამიტომ საჭიროა, მათი მკაცრი აღზრდა¹. ქრისტიანულმა აზროვნებამ კი ბავშვში განჭვრეტა ადამიანის სრულყოფილების უზენაესი იდეალი, სრულფასოვანი და პირველადი ღვთაებრივი ხატის მატარებელი სულიერი არსება.

ქრისტიანობამ ბავშვს მიანიჭა წმინდანის სტატუსი. თვით გულქვა ავაზაკებიც კი უძღურნი ხდებიან ბავშვის ფენომენის წინაშე. გავიხსენოთ ო. ჰენრის „წითელკანიანების ბელადი“, ჰემინგუეის „მოხუცი და ზღვა“, რომლის ერთ-ერთი ძირითადი ფენია მოხუცისა და მოზარდის მეგობრობა. ანტუან დე სენტ ეგზიუპერის „პა-

¹ 1980 წ. თსუ-ში მოეწყო შეხვედრა ჰერმან ჰესეს ვაჟიშვილთან. შეკითხვაზე: როგორი აღზრდელი იყო მამათქვენი? მან უპასუხა: ის ცუდი აზრის იყო საერთოდ აღზრდაზეო.

ტარა უფლისწული“; კინოხელოვნებიდან (და არა კინოინდუსტრიიდან): ჩაპლინის, ფელინის, ანტონიონის, ძეფირერის და სხვათა შედეგები, რომელთა წარმატება დიდად განსაზღვრა ბავშვის მხატვრულმა ფენომენოლოგიამ.

ანტიკური გაგებით ზრდასრულმა უნდა აღზარდოს ბავშვი; ქრისტიანული გაგებით კი – პირიქით, ბავშვმა უნდა აღზარდოს კაცობრიობა. პირველი ბიბლიური ბავშვი ადამია, რომლის „ზრდა“ – ბავშვობის დაკარგვა დაკავშირებულია ცოდვით დაცემასთან, რომლის შემდეგ ის აღარ არის ბავშვი, მისთვის დაკარგულია ბავშვური სამოთხე. ბავშვი უშუალოდ, სიწრფელის და ჰარმონიის სიმბოლოა. ამ ბიბლიური ტრადიციის მხატვრული გამოძახილია ვაჟა-ფშაველას „შვლის ნუკრის ნაამბობი“, აკაკის ჰიმნები „იავნანას მოტივებზე“, ილიას „ბაზალეთის ტბა“, ი. გოგებაშვილის „იავნანამ რა ჰქმნა?“, გალაკტიონის

**„ქალაქში, მტვერში წაიქცა ბავშვი,
ნუკრის თვალებით, თმით – მიმოზებით
და მწუხარების მალენიავში
მოფრინდნენ ლურჯი ანგელოზები“.**

აკაკი წერეთელი წერდა: „მსოფლიოს გენიოსმა მხატვარმა რაფაელმა, რომელსაც მშვენიერების გამოხატვა უნდოდა, უკეთესი რომ ვერა მოახერხა რა და მშვენიერ მადონას მისცა ხელში უმშვენიერესი ყრმა“. თ. დოსტოვესკი ამბობს: „თუ ცივილიზაციის ისტორიის საძირკველში უდანაშაულო ბავშვის ერთი კურცხალიც კი ჩაეწვეთა, იქიდან მხოლოდ ბოროტების იმპერია აღმოცენდება და ბიბლიური ბაბილონის გოდოლის ბედს გაიზიარებს, რომელიც „დაინგრა, ვიდრე აღშებამდე“.

სახარება გვეუბნება, რომ სასუფეველში ვერ შევა, ვინც ბავშვივით არ იაზროვნებს. აქ ლაპარაკია აზროვნების ქრისტიანული წესზე, რომელიც პრინციპულად განსხვავდება სხვა ტიპის აზროვნებისაგან. ადამიანის მოქცევა გონების მოქცევაა, გონების ფერიცვალებაა, თეოლოგიური ბრუნია აზროვნების აღნაგში. პასკალი ლაპარაკობს ორი ტიპის აზროვნებაზე, ორ გონებაზე – ერთია გამომთვლელი გონება, „ეკკლიდური ჭკუა“, მეორეა – „გულის ლოგიკა“. ის ამბობს, რომ როგორც გამომთვლელ გონებას ჰყავს თავისი გენიოსები, ასევე გულის ლოგიკას ჰყავს თავისი გენიოსები. „გულის ლოგიკის“ ყველაზე დიდი გენიოსია იესო ქრისტე.

ბავშვისგან განსხვავებულ, ზრდასრულთა აზროვნებას, განვითარებულ აზროვნებას, ზოგჯერ „კრიტიკულს“ ან „ანალიტიკურს“ უწოდებენ. მრავალნაირად შეიძლება მათი განმარტებაც. არ არის აუცილებელი ბოლომდე ერთმნიშვნელოვნად გაირკვეს მათი შინაარსი. ანალიტიკური აზროვნება არის გონების კრიტიკული თეორია და მეთოდი. ეს არის ადამიანური გონება, რომელსაც შეგნებული აქვს თავისი განმათავისუფლებელი და მომწესრიგებელი როლი. ეს ნიშნავს პასუხისმგებლობის აღებას საკუთარ თავზე და სამყაროზე. პასუხისმგებლობის გაზიარება სიცოცხლის ფუნდამენტალურ ღირებულებებზე დღეისათვის უკვე გულისხმობს სიცოცხლეზე ექსპერიმენტირების, და სიცოცხლის, სამყაროს კოლონიზაციის კონტროლს [13-ბ3]. კრიტიკა ნიშნავს საკუთარი საზღვრების გაცნობიერებას, საკუთარი შეცდომების აღმოჩენას და გამოსწორებას. ამისათვის კი საჭიროა ვარაუდების შემოწმება, უშუალო დაკვირვებით გამოთვლა-გამოძიება; სხვისი აზრის მოსმენა; კრიტიკისათვის აუცილებელია მოცილე მხარეები – განსხვავებული აზრების ჭიდილი ანუ ბჭობა; მცდარი ვარაუდების დარღვევა; ისეთი ვარაუდების და იდეების წამოყენება, რომელიც უფრო მიგვაახლოვებს ჭეშმარიტებასთან. ამგვარმა აზროვნ-

ნებამ გამოცდილებით იცის მისთვის გადასაჭრელი და გადაუჭრელი პრობლემების არსებობის შესახებ. არსებობს კითხვები, რომლებზედაც არ არსებობს ერთადერთი სწორი პასუხი. „მე ის ვიცი, რომ არაფერი ვიცი“ – ყველაზე ბრძენი ელიან ფილოსოფოსთა შორის – სოკრატე ამბობს ამას. რატომ იყო ის „ყველაზე ბრძენი“? მან იცოდა, რომ „ადამიანური ცოდნა არცოდნაა ღვთაებრივთან შედარებით“. სწორედ ამ განსხვავებაზე გააკეთა მან აქცენტი. კრიტიკულმა აზროვნებამ იცის თავისი საზღვრები და თავგადასავალი, რომელიც სავსეა ტრიუმფალური გამოცდილებით და ტრაგიკული შეცდომებით.

თანამედროვე მეცნიერების, კერძოდ ასაკობრივი ფსიქოლოგიის (ჟ. პიაჟე, დ. უზნაძე და სხვ.) მონაცემებით 7 წლამდე ბავშვი ცხოვრობს და იმეცნებს ძირითადად თამაშით. 7 წლის ასაკში ხდება გარდატეხა. ამ ასაკში შესული მთელი არსებით მიმართულია გარესამყაროზე. მის წინაშე იშლება ობიექტური სამყაროს ფართო გასაქანი. ქცევის ძირითადი წესი და განვითარების (თავისი თავის გახსნის) ფაქტორი ხდება სწავლა. ამ ასაკში ბავშვები ძირითადად თეოგონიურ და ფილოსოფიურ კითხვებს სვამენ. აინტერესებთ სამყაროს წარმოშობა, საგნების და პროცესების რაობა, არსი – რა? საიდან? კ. იასპერსის მიხედვით, ბავშვები ყველაზე უფრო ფილოსოფიურ კითხვებს სვამენ. არისტოტელესა და კანტის მიხედვით აზროვნების ბუნებაშია მეტაფიზიკური კითხვების დასმა. აზროვნების საწყისია გაკვირვება. სწორედ აქ იჩენს თავს ადამიანური აზროვნების საწყისური (თანდაყოლილი) ინტერესი. „შეიცანი ჭეშმარიტება და ჭეშმარიტება გაგანთავისუფლებთ თქვენ“ – ამბობს მაცხოვარი. მაშასადამე აზროვნებას აკისრია განმათავისუფლებელი მისია. მაგრამ ჭეშმარიტება არავის მიეცემა თავისით. ძიების რთული გზის გავლაა საჭირო. ამაზე მრავალი მითი და ლეგენდაა შექმნილი. სიბრძნის საძებნად შორეულ და სახიფათო მოგზაურობაშიც მიდიან. სახარებაშიც ასეა: „ეძიებდეთ სასუფეველს“, „გამოიძიე უფლის ნება“, „ესე არს ნათესავი, რომელიც ეძიებს უფალს, ეძიებს ხილვად პირსა ღვთისა იაკობისასა“. აქ მთავარია ჩართვა, ჩაბმა, გზაზე შედგომა. აზროვნება, როგორც გზა, არსებითად არის დაკავშირებული თამაშთან. თამაში ადამიანური ყოფიერების უღრმეს ძირებს უკავშირდება. ასე სვამს საკითხს იოჰან ჰოიზინგა: „ბავშვი სრული დაბეჯითებით შეიძლება ითქვას, საკრარული სერიოზულობით თამაშობს... ასევე სპორტმენიც, მსახიობიც, მევიოლინე... თამაშებრივი ხასიათი შეიძლება ყველაზე ამაღლებულ საქმიანობას მიეწეროს. შეგვიძლია თუ არა ეს ხაზი საკულტო მოქმედებამდე გავაგრძელოთ... თუ ამას დავუშვებთ, მაშინ რიტუალის, მაგიის, ლიტურგიის, ღვთიური კურთხევისა და მისტერიის ცნებები ერთიანად მოხვდებოდნენ თამაშის ცნების მნიშვნელობის არეში“ [2. 41]. ეს ცნობილი ავტორი საბოლოოდ დაასკვნის: „თამაშის სამეფოს“ არსი იმაშია, რომ „ყოველდღიური ცხოვრების“ სფეროდან გადავყავართ სხვა სამყაროში, იმ სამყაროში, რომელიც მიუწვდომელია ლოგიკური განსჯისათვის, ანალიტიკური აზროვნებისათვის, პასკალის ტერმინი რომ ვიხმართ ევკლიდური ჭკუისათვის.

ძირეული აზროვნება, როგორც ბავშვობასთან დაკავშირებული გზა და თამაში დემონსტრირებულია ჰაიდეგერის „თემშარაში“, რომელსაც 1949 წლის გამოცემაში ერქვა „თემშარის რჩევა“. ეს ის პერიოდია, როდესაც მსოფლიოს ინტელექტუალები ლაპარაკობენ დიდი ფილოსოფოსის „დიდ შეცდომაზე“, ფაშიზმთან თანამშრომლობაზე. ჰაიდეგერი აქ უბრუნდება (და თანამედროვე აზროვნებასაც მოუწოდებს დაუბრუნდეს) აზროვნების პირველად გამოცდილებას. „ადამიანები თავისივე წარმომავლობის გამგონი არიან... თემშარაზე უჭკვრეტენ ერთმანეთს ყრმის თამაში და მოხუცის სიბრძნე... მათ შეხმატკბილობაში „იშლება აზროვნება, რომელიც „კარიბ-

ჭეა მარადისობის [6. 18]“. აზროვნების კვლავდაბრუნება ბავშვობის გამოცდილებასთან ეხმიანება აზროვნების ტრანსფორმაციის გზას, რომელიც ნიცშემ აქლემის, ლომის და ბავშვის ფიგურებში გამოთქვა. აქლემი მოვალეობის ტვირთით დამძიმებული აზროვნებაა. მისი პრინციპია: „შენ უნდა!“ ლომისებური აზროვნების პრინციპია: „მე მსურს!“, ეს მეამბოხე, მნგრეველი აზროვნებაა. მხოლოდ მესამე საფეხურით, – ბავშვით იწყება თავისუფალი, თამაშისებური შემოქმედება სიცოცხლის წრეში. „ბავშვის თავისუფლება არის თავისუფლების ის დონე, როდესაც შეძლებელია ღირებულებათა შექმნა“ [8. 228]. ზეკაცის იდეა, რომელიც ბავშვის მოტივს უკავშირდება კ. იასპერსმა გამოიყენა იმისათვის, რომ ნიცშეს მედიტაციებში ქრისტიანობის აღორძინების ფარული მოტივები დაენახა. თომას მანის მიხედვით ნიცშე ევროპულ კულტურაში იგივე როლს თამაშობს, რასაც ჰამლეტი დანიის მეფის სასახლეში. ის სიგიჟეს იგონებს, რათა უაზროვნების სიზარამაცეში ჩაფლული „ეკლიდური ჭკუის“ ევროპული კულტურა გამოაფხიზლოს [14. 218]. ნიცშეს და დოსტოევსკის აზროვნების საერთო ქრისტიანულ მოტივებზე ბევრს წერდნენ XIX-XX საუკუნეების რუსული რელიგიურ-ფილოსოფიური სკოლის წარმომადგენლები.

ეგზიუპერი ამბობდა: საიდან ვარ? ჩემი ბავშვობიდან! ისე მოვედი ბავშვობიდან, როგორც რომელიმე ქვეყნიდან. ამ მსჯელობის თეოლოგიური მოდელია ბიბლიური ამბავი ადამიანის პირველად, სამოთხისებურ ყოფიერებაზე და შემდეგ მის დაკარგვაზე. ბავშვობის სამყარო უფრო რეალური მეჩვენება, ვიდრე რომელიმე სხვა სამყარო – ამბობდა ეგზიუპერი. „დიდების სამყარო“ არის ადამიანის გაუცხოებული აზროვნება. თანამედროვე კულტურის ინსტიტუტები ადამიანს ავიწყებენ ბავშვობას. ეგზიუპერი შენიშნავს: დარწმუნებული არა ვარ, ნამდვილად ვცხოვრობდი თუ არა, „რაც ბავშვობამ გაიარა“.

ეგზიუპერისათვის ღვთაებრივის გამოვლენის უკანასკნელი იმედი არის ბავშვი. კამიუს მიხედვით თანამედროვე მოაზროვნეებს ახასიათებთ „ნახტომი იმედში“. ამგვარ ნახტომში ბრალი ედება ეგზიუპერსაც. „ბავშვი“ ეგზიუპერთან არის აზროვნების იმ წესის გამოვლენა, რომელიც ღმერთის რწმენას ემყარება და ამ რწმენის გამოვლენის ფორმაა. ის განსაკუთრებით იჩენს თავს „სასაზღვრო სიტუაციებში“, გამძაფრებული ისტორიული კატაკლიზმების ვითარებაში. „მე ვწვდები იმ სარწმუნოების ერთ-ერთ საიდუმლოებას, რომელშიც ჩვენი კულტურა წარმოიშვა“ [9. 119]. ქრისტემ ადამიანს ასწავლა პასუხისმგებლობა ყველას გამო. დოსტოევსკის „კარამაზოვებიდან“, სტარეცი ზოსიმე ანდერძად უტოვებს თავის მორჩილს: „ადამიანთა ცოდვებზე... ყველაზე და ყველაფერზე პასუხისმგებლობა საკუთარ თავზე აიღე ... ხარბად და გაშმაგებით გიყვარდეს ყველა და ყველაფერი“. აზროვნების ამ წესს „თუ ერთხელ ჩაწვდები, უფრო და უფრო დაიწყებ მის შეცდნობას. მერე შეგიყვარდება მთელი სამყარო, საყოველთაო მსოფლიო სიყვარულით“. ამგვარი აზროვნების კონცეპტ-პერსონაჟია ეგზიუპერის პატარა უფლისწული, რომელსაც შეიძლება შეხვდე უდაბნოს შუაგულში. ეგზიუპერთან ბავშვი ქრისტეს გამოვლენის მხატვრული სახეა. მხატვრული თეოლოგია კი მასთან შეხვედრის ჰორიზონტის გახსნას ცდილობს. ეგზიუპერთან ერთად ჩვენ უნდა ველოდეთ პატარა უფლისწულის დაბრუნებას დედამიწაზე.

კათოლიკოს-პატრიარქი ილია II თავის ქადაგებებსა და ეპისტოლეებში აღნიშნავს, რომ არსებობს ორი გონება – „მცირე გონება“, ადამიანური გონება, ანალიტიკური აზროვნება და „დიდი გონება“, ლოგოსი, „გული გონიერი“. ამ ორი გონების თანამშრომლობამ უნდა შექმნას ჯვრის სახე. მისი ვერტიკალური ხაზი ღვთისკენ სწრაფვაა, ხოლო ვერტიკალური ადამიანისაკენ. მათი დაახლოება და ჰარმონი-

ზება არის სინერგია – ღვთიური და ადამიანური ენერგიების თანამშრომლობა. სინერგიული გზა არის აზროვნების ქრისტიანულ-თეოლოგიური იდეალი. მცირე გონებამ უნდა დათმოს ამპარტავნება (ავტონომიის პრინციპი), მოიდრიკოს, ჩაეშვას გულში და იქიდან ალავლინოს ლოცვა ღმერთისადმი.

ბავშვის პარადოგმა მხატვრულ თეოლოგიაში აზროვნების იმ („ვერტიკალური“) ვექტორის გამოხატველია, რასაც პირობითად „დიდი გონება“, „გულის ლოგიკა“ ეწოდა. ხოლო ანალიტიკური წესით აზროვნება („ჰორიზონტალური“) „მცირე გონებად“ შეიძლება იწოდოს.

სახარებისეული (მათე 18. 1-5, 19. 13-15, მარკოზი 10. 13-16, ლუკა 18-15-17.) „ყრმასთან მიმსგავსებული“ აზროვნება წმ. იოანე ოქროპირის მიერ განმარტებულია როგორც „სულიერი აზნაურობა“ (17. 134) ამპარტავნებისაგან თავისუფალი, ღვთის ნებისადმი უანგაროდ მინდობილი „უბრალოება“, სიმარტოვე; არ ახასიათებს ხრიკები, მახის დაგება (ჰეგელის მიხედვით გონებას წარმართავს „აბსოლუტის ეშმაკობა“ (ს: სტ, хитрость), „ზურგს უკან მზაკვრობა“, საკუთარი მიზნებისათვის სხვისი გამოყენება). ილია II იხსენებს ერთ ქართველ ბერს, რომელიც ამბობდა რომ ღმერთი ბავშვს გავს, ბავშვივით მიმტყვევებელია, არ იცის გულში წყენის ჩადება, გულისწყრომა მალევე გაუვლის და ისეთი სიწრფელით შეგირიგდება და გეთამაშება თითქოს არაფერი გეწყენინებინოს. ბავშვი უზრუნველია, თავისუფალია ვერცხლისმოყვარეობისა და სოციალური ფეტიშებისაგან, არაბუნებრივად შეძენილი გარეგანი იდოლებისგან „არაფერს ეძებს დედის ძუძუს გარდა“ (18. 117). სახარების კომენტატორების მიხედვით, იესოს სძაგს „შემსჭვალვად გონებისა და საქმეთა სოფლისათა და დიდებისა კაცობრივსა“. „ამაოისა დიდების ტრფიალი“ მცირე გონება უნდა მოექცეს აზროვნების იმ ქარგაზე, რომლის „სახედ ყრმა იგი ჩვილია“ დასახული. წმინდა იოანე ოქროპირი თავის განმარტებას მოწოდებდა და იმპერატივად აქცევს: „აწ უკვე ძმანო ჩვენცა ვბაძავდეთ მათ“. მხოლოდ ამ გზით ვხვდებით ღირსნი „სასუფეველის მკვიდრადმყოფელ“. „ესე არს ცხოვრება ანგელოზისებრი“, ამიტომ შეჰხარის ქრისტე ყრმათა უმანკოთა. იესო ბავშვებს დაადებს ხელს და ამბობს: „ესევითარაჲ არს სასუფეველი ცათაჲ“. ხოლო ვინც „ყრმასთან მიმსგავსებული“ მორწმუნე, შეურაცხყოს ან აცდუნოს მისთვის ჯობდა წისქვილის ქვა მოებათ და ზღვაში გადაეგდოთ. იოანე ოქროპირი იქვე აღნიშნავს, რომ სახარებაში არ არის ლაპარაკი გონების გაუქმებაზე, გონების გამოთიშვაზე, „ამპუტაციაზე“, არამედ მის „მოქცევაზე“, ფერისცვალებაზე, განვითარებაზე, სრულყოფაზე „ხოლო ვიყვნეთ გონებითა სრულ“ (19. 178).

აზროვნების ორი ტიპი – გონება და „გული“, „ათენა და იერუსალიმი“, ცოდნა და რწმენა ურთიერთგაუცხოებელია. ამის შედეგია დონ კიხოტი, რომელიც მიგელ დე უნამუნოს მიხედვით ქრისტეს ესპანსიური ხალხური წარმოდგენების კრებითი სახეა. დონკიხოტში მოცემულია აზროვნების მეთოდი, რომელიც ახდენს ქრისტიანული რწმენის უმთავრესი ელემენტის, – იმედის პოსტულირებას. დონ კიხოტი „ხმაა უდაბნოში მლაღადებლისა“, რომელიც „მცირე გონების“ თვალსაზრისით აბსურდია. ამ „მცირე გონებაზე“ ამბობდა დოსტოევსკი: ум падлец“. ამიტომ ჭკუაზე მყოფი ანუ „კაცი მზაკვარი ვერ შევა სასუფეველში“. მეთოდური წესი გულისხმობს ჭკუიდან გადასვლის (с ума сойти, безумие); ჭკუიდან შემცდარია დონ კიხოტი, ხოლო დოსტოევსკისთან ქრისტეს გამოვლენის სახე – თავადი მიშკინი „იდიოტია“, დასაცინია „მცირე გონებისაგან“..

რისთვის იბრძოდა დონკიხოტი? დულსინეასათვის! ანუ სოცოცხლის მარადიული გაგრძელებისათვის. და მან გაიმარჯვა – ამბობს ნამუნო, – მიუხედავად იმისა რომ ბოლოს დაჭკვიანდა“, მოინანია თავის უდიდესი „შეშლილობა“, „უგუნურება“;

წააგო ლაშქრობა „მცირე გონების“ ბატონობის წინააღმდეგ, ვერ გაათავისუფლა „აზროვნების იერუსალიმი“, „ათენის“ (რაციონალიზმის) ბატონობისაგან. ვერ შესძლო მოჯადოებული სამყაროს განჯადოება. უნამუნოს შენიშვნით, დონ კიხოტის ამოცანა არც იყო „გამარჯვება“, მიწაზე, მისი გამეფების, გაბატონების აზრით. ის „მოხეტიალე რაინდია“ – დროში და სივრცეში არა აქვს ტოპოსური სამკვიდრო. გონების დიალექტიკა აქ აჩვენებს ერთ მხრივ გონების მოქცევას უგუნურებაზე და შემდეგ კვლავ დაბრუნებას „მცირე გონების“ იდეალებზე, რომლის კულტურ-პერსონაჟია სალამანკის უნივერსიტეტის ბაკალავრი სამსონ კარასკო. უნამუნოს მიხედვით, კარასკო თანამედროვე სეკულარობას, სამეცნიერო ორთოდოქსიის ინკვიზიციას განსახიერებს. დონ კიხოტმა სიკვდილის შემდეგ დატოვა სანჩო პანსა (ესპანელი ხალხი და აზროვნების ტიპი), რომელიც ელის ახალი უგუნური მოგზაური რაინდის გამოჩენას, რათა გაყვეს თანამედროვე ევროპული სციენტისმის წინააღმდეგ ჯვაროსნულ ლაშქრობებში [12.211].

იგივე ორი გონების დაპირისპირებაა „კარამაზოვებში“. „გულის ლოგიკას“ განასახიერებენ სტარეცი ზოსიმე, ალიოშა და ბავშვების სილუეტები. როგორც კომენტატორები ამბობენ, „თითქმის ბიბლიური ძალის“ ხდება დოსტოევსკის მხატვრული თეოლოგია იმ პარაგრაფებში, რომლებშიაც ბავშვის სიკვდილის ფენომენოლოგიას გვაძლევს. მოძღვარი ზოსიმა „სულიერი მღვდვარების გარეშე ბავშვებს გვერდს ვერ აუვლიდა“. ბერი მათგან ანგელოლოგიურ გამოცდილებას იღებდა. ზოსიმეს სწავლების მიხედვით ქრისტეს რჯულზე მოქცევა შეუძლებელია ამგვარი გამოცდილების გარეშე. ბერის ანდერძში თავია: „ღმერთის სიყვარულისა და სხვა სამყაროებთან ურთიერთობის შესახებ“. აქ ბერი იძლევა სულიერი კატარზისისათვის არსებით პრაქტიკულ რჩევას: „განსაკუთრებით გიყვარდეთ ბავშვები, რამეთუ ისინი უცოდველნი ანგელოზები არიან, თავისი არსებობით ჩვენში კეთილი გრძნობების გამღვიძებელნი, ჩვენი გულების განწმენდელნი და მაგალითის მაჩვენებელნი“.

„მცირე გონების“ კონცეპტ-პერსონაჟებია ივანე კარმაზოვი, სმერდიკოვი და დიდი ინკვიზიტორი. მათში არაორაზროვნად არის გამოხატული აზროვნების სციენტისტური ტიპი. აზროვნების ამ ტიპს „შინაგანი ლოგიკის“ ძალით მივყავართ მკვლელობამდე ან თვითმკვლელობამდე, მსოფლიო ომებამდე, თვით ქრისტეს რევიზიამდე, მორალის შეუძლებლობამდე „თუ ღმერთი არ არის ყველაფერი დასაშვებია“.

ამიტომაცაა ნათქვამი ეგზიუპერის „პატარა უფლისწულში“: მე მეშინია დიდებს არ დავემგვანო“, რომლებსაც არაფერი არ აინტერესებთ ციფრების გარდა“. „დიდები“ აზროვნებენ როგორც კარასკოები, ივანე კარმაზოვები, დიდი ინკვიზიტორები და სმერდიაკოვები; ასეთი აზროვნებაა დამკვიდრებული „პატარა უფლისწულში“ მეფის, პატივმოყვარეს, გეოგრაფოსის ასტეროიდებზე... და თვით პლანეტა დედამიწაზე. „რა უცნაური პლანეტაა – გაიფიქრა პატარა უფლისწულმა... ადამიანებს წარმოსახვის ნატამალიც არ გააჩნიათ. რასაც ჩასძახებ, იმასვე ამოგძახებენ“. ამ პლანეტაზე პატარა უფლისწული შეიტყობს მთავარ საიდუმლოს. „აი ჩემი საიდუმლო, სულ უბრალოა: მხოლოდ გული ხედავს ყველაფერს. არსებითი უხილავი რჩება თვალისათვის“. 9.31 „გულის ხედვა“ გულისხმობს აზროვნების წესს, რომელიც შეუძლია იმოძრაოს უსასრულო სრულყოფის გზაზე ისე, რომ არ გამოვიდეს ადამიანური საზღვრებიდან; ადამიანს შეუძლია მიწვდეს და განახორციელოს ყოფიერების მთელი სრულყოფილება გარკვეულ ფორმატიში – „ბავშვის პარადიგმაში“. არავითარი სხვა უმაღლესი მოდემის არსებანი არც საჭიროა და არც შესაძლებელია.

მთელ მსოფლიოში მრავალი ფანი ყავს „პატარა უფლისწულსაც“ და დონ კიხოტსაც. „საქმიანი ადამიანების“ საცხოვრებელ სახლებში თუ სამუშაო ოფისებში

ხატების კუთხესთან ერთად მათ კუთხეებსაც ხშირად შეხვდებით. პირდაპირ თუ არაპირდაპირ ისინი მათ დაბრუნებას მოელიან დედამიწაზე და „გულში“ იზიარებენ კირკეგორის აზრს: „ვინც პოეტურად ან რელიგიურად არ ცხოვრობს – სულელია“.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. რომანო გუარდინი „რელიგია და გამოცხადება“. თბილისი 2008
2. იოჰან ჰაინინგა "Homo Ludens" თბილისი 2004
3. გ. ვ. ფ ჰეგელი – ესთეტიკა, ტომი პირველი. თბილისი 1981
4. დ. უზნაძე „ზოგადი ფსიქოლოგია“ თბილისი 1974
5. გ ბრამიძე „ფანტაზია და მსოფლმხედველობა“ თბილისი 1993
6. მარტინ ჰაიდეგერი „თემშარა“ თბილისი 1993
7. ფრიდხ ნიცშე „ესე იტყოდა ზარატუსტრა“ თბილისი 1993
8. ვ. რამიშვილი „ადამიანი და ხვედრი“ თბილისი 2002
9. ანტუან დე სენტ-ეგზიუპერი „პატარა უფლისწული“ თბილისი 2008
10. ანტუან დე სენტ-ეგზიუპერი „სამხედრო მფრინავი“ თბილისი 1977
11. Мирга эляге – Аспекти мифа, М. 1995.
12. Мигел де Унамуно – О трагическом чувстве жизни, 1997, Символ
13. Elizabeth Bourguinot "Jan-Pierre Ribaut des animaux pourquoi Faince? approches. interculturelles, interreligieuss, interdisciplinaires, 2003, Paris.
14. Томас Ман – Философия Ницше в свете Нашего опыта соб. соч. т. 10, 1961, с. 359
15. Alber Camus, Ye Mihttle de sisiphe, calimap, 1962.
16. ა. ზაქარაძე, დ. ჯალალონია, ი. ბრაჭული – ადამიანი და დისკურსი, 2005 წ. თბილისი.
17. წმ. იოანე ოქროპირი – თარგმანებაჲ მათეს სახარებისაჲ, 1996, თბ
18. მათეს სახარების განმარტება წმინდა მამათა სწავლების მიხედვით, 1994, თბილისი
19. ნეტარი თეოფილატე ბულგარელი, მათეს სახარების კომენტარები I, II ტ. 1996. თბილისი.

Irakli Brachuli

Paradigm of thinking in artistic theology

Summary

"artistic theology" is the Conditional term. It's same as term "christian art". This art seeks to express Truth of Christian religious end Bible. This art often uses face of child end a game phenomenon. In this The article discusses the child paradigm, wich played a huge role in the history of art, philosophy and theology. child paradigm is using as alternative model of scientism.